

УДК 330.33:331.5(477)

Студ. Ю.П. Вірт;

доц. Н.М. Заярна, канд. екон. наук – Львівська КА

ШЛЯХИ І НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Здійснено оцінку механізму державного регулювання ринку праці в умовах економічної кризи та визначено основні його шляхи і напрямки. Досліджено, що на сучасному етапі необхідно перейти з пасивної політики, яка спрямована на допомогу держави з безробіття, до активної інвестиційної політики створення нових робочих місць, їх модернізації, перепідготовки незайнятого населення, спрямування на інтенсивний розвиток виробництва та впровадження інновацій.

Ключові слова: державне регулювання, ринок праці, економічна криза, зайнятість, безробіття.

Ринкова система господарювання не є ідеальною моделлю суспільного розвитку, їй характерні певні обмеження, ризики та загрози, які спричиняють такі соціальні негаразди, як безробіття, соціальну нерівність, нестабільність ринкової кон'юнктури. Мінімізація цих явищ потребує державного втручання у сферу обігу робочої сили, її відтворення. Процеси, що відбуваються у сфері зайнятості населення, опосередковуються ринковими відносинами, а це означає, що вони перебувають під впливом невизначеності та ризиковості, а відтак потребують активного регулювання з боку держави.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми аналізу й регулювання ринку праці привертали увагу багатьох науковців, зокрема А. Баланди, Г. Джегур, В. Міненко, Ю. Чернявської, І. Шост, та ін. Проте питання виходу з кризи, державного регулювання ринку праці в період посилення економічної кризи та її наслідків залишаються недостатньо розробленими.

Метою роботи є дослідження напрямків механізму державного регулювання ринку праці України за сучасних умов господарювання, визначення шляхів їхнього вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Економічна криза в Україні позначилася стрімким скороченням обсягів виробництва та зменшення попиту на робочу силу. Чисельність зайнятого населення працездатного віку за період 2000-2008 рр. зросла лише на 731 тис. осіб або на 3,9 %, чисельність безробітних зменшилася на 1206 тис. осіб. У 2008 р. порівняно з 2007 р. чисельність безробітних зросла на 0,5 %. Так, у 2000 р. чисельність зайнятого населення працездатного віку становила 18520,7 тис. осіб, безробітного населення працездатного віку – 2630 тис. осіб, а у 2008 р. – 19251,7 тис. осіб і 1424,0 тис. осіб відповідно (табл., рис.).

Основною причиною повільного росту чисельності зайнятих і спаду безробітних є відсутність досвіду державного регулювання зайнятості в ринкових умовах. У період економічної кризи значні перешкоди виникають через недостатнє фінансування інноваційної діяльності, яка сприяє оновленню робочих місць та приведенні їх стану у відповідність до вимог високотехнологічного виробництва.

На сучасному етапі кількість зареєстрованих безробітних на 1 січня 2010 р. становила 531,6 тис. осіб, або 27,6 % усіх безробітних працездатного

віку (за методологією МОП). Рівень зареєстрованого безробіття загалом по країні за грудень 2009 р. зріс на 0,1 % і на 1 січня 2010 р. становив 1,9 % населення працездатного віку. Навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку державної служби зайнятості, зросло з 71 особи на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) на кінець листопада 2009 р. до 82 осіб на кінець грудня. За сприяння державної служби зайнятості у грудні 2009 р. було працевлаштовано 34,7 тис. осіб, що на 10 тис. осіб менше, ніж у листопаді [5].

Табл. Чисельність зайнятого та безробітного населення України у 2000-2008 рр. [5]

Рік	Зайняте населення				Безробітне населення (за методологією МОП)			
	у віці 15-70 років		працездатного віку		у віці 15-70 років		працездатного віку	
	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи
2000	20175,0	55,8	18520,7	64,5	2665,8	11,6	2630,0	12,4
2001	19971,5	55,4	18453,3	64,1	2455,0	10,9	2440,3	11,7
2002	20091,2	56,0	18540,9	64,4	2140,7	9,6	2128,6	10,3
2003	20163,3	56,2	18624,1	64,5	2008,0	9,1	1994,0	9,7
2004	20295,7	56,7	18694,3	64,6	1906,7	8,6	1888,2	9,2
2005	20680,0	57,7	18886,5	65,4	1600,8	7,2	1595,2	7,8
2006	20730,4	57,9	19032,2	65,9	1515,0	6,8	1513,7	7,4
2007	20904,7	58,7	19189,5	66,7	1417,6	6,4	1416,7	6,9
2008	20972,3	59,3	19251,7	67,3	1425,1	6,4	1424,0	6,9

Рис. Динаміка чисельності зайнятого і безробітного населення України працездатного віку у 2000-2008 рр.

Статистичні дані відображають позитивні тенденції, що відбулися на ринку праці, щодо збільшення зайнятості й скорочення безробіття. Кількість зареєстрованих безробітних на 1 квітня 2010 р. становила 505,2 тис. осіб. Рівень зареєстрованого безробіття загалом по країні за березень 2010 р. знизився на 0,1 % і на 1 квітня 2010 р. становив 1,8 % населення працездатного віку. Навантаження незайнятого населення, яке перебувало на обліку державної

служби зайнятості, зменшилося з 83 осіб на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) на кінець лютого 2010 р. до 71 особи на кінець березня. За сприяння державної служби зайнятості у березні 2010 р. було працевлаштовано 66,4 тис. осіб, що на 24,8 тис. осіб більше, ніж у лютому [5].

Однак посилюються соціальні та економічні наслідки безробіття. Це може призвести до зниження рівня доходу в майбутньому через втрату кваліфікації. Внаслідок цього зменшаться шанси знайти високооплачувану, престижну роботу.

Цю проблему можна вирішити завдяки зміцненню державного механізму регулювання праці. Серед науковців немає одностайності думок з приводу визначення сутності поняття "державний механізм регулювання ринку праці". Загально визнано, що він має бути спрямований на стимулювання зростання якості робочої сили та забезпечення його робочими місцями. Основні розбіжності стосуються визначення сфери його дії та важелів. Зокрема, Г.В. Джегур вважає, що державний механізм регулювання зайнятості населення в умовах формування соціально зорієнтованої економіки – це система заходів (соціального, економічного, фінансового, правового, організаційного, психологічного характеру) держави стосовно забезпечення ефективної зайнятості, нормальних умов праці та раціонального використання робочої сили [1, с. 168-169].

Можна погодитись з В.Л. Міненко, що державне регулювання ринку праці, поряд з ринковими механізмами саморегулювання (попиту, пропозиції робочої сили, заробітної плати), охоплює: регулювання трудових відносин між роботодавцями і працівниками; регулювання соціальних відносин між роботодавцями і працівниками, зокрема соціальне забезпечення; регулювання пропозиції робочої сили і робочих місць; регулювання розвитку людського капіталу на стадії його формування і використання; регулювання розподілу і перерозподілу робочої сили за галузями і територіями країни та регіону з метою ефективного її використання [2, с. 75-76].

Реалізація державного механізму регулювання ринку праці в умовах економічної кризи полягає у регулюванні кількості робочих місць у територіальному та галузевому аспектах, процесів найму, вивільнення робочої сили, санітарно-гігієнічних умов праці, продуктивності та ефективності праці [1, с. 170]. Регулюючи трудові відносини між роботодавцями і працівниками, держава своїми законами і нормативними актами забезпечує рівні права всіх учасників під час прийняття на роботу і звільнення. Захисні дії держави на ринку праці враховують також допомоги з безробіття, пенсійне забезпечення, організацію системи страхування.

Зазначимо, що держава широко запроваджує не тільки важелі соціального спрямування, а також цільове субсидування, яке охоплює пільгові кредити, програми фінансової допомоги підприємствам. В умовах економічної кризи можна запровадити конкурсне субсидування роботодавців, що заохочуватимуть їх створювати нові та зберігати наявні робочі місця, збільшувати кількість працюючих, підвищувати ефективність виробництва та використання робочої сили. На загальнодержавному та регіональному рівнях в Україні

проводиться щорічний Всеукраїнський конкурс на звання "Кращий роботодавець року" [4, с. 104-105].

Науковці також виокремлюють такі важелі державного регулювання ринку праці, як часткове відшкодування витрат роботодавця з оплати праці, програми фінансової допомоги підприємцям, державні витрати на закупівлю товарів і послуг, податкові пільги, повне або часткове звільнення від податків, створення умов для праці талановитих співвітчизників та науковців з метою припинення еміграційних процесів цих категорій населення, створення надійного механізму захисту інтелектуальної власності та ін.

Висновки. Дослідивши окремі напрямки механізму державного регулювання ринку праці, можна зробити висновок, що на сучасному етапі необхідно перейти з пасивної політики, яка спрямована на допомогу держави з безробіття, до активної інвестиційної політики створення нових робочих місць, їх модернізації, перепідготовки незайнятого населення, спрямування на інтенсивний розвиток виробництва та впровадження інновацій.

Література

1. Джегур Г.В. Державний механізм регулювання зайнятості населення та принципи його формування / Г.В. Джегур // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 (88). – С. 167-172.
2. Міненко В.Л. Методологічні підходи до визначення сутності державного регулювання ринку праці і зайнятості населення / В.Л. Міненко // Економіка та держава. – 2010. – № 1. – С. 75-78.
3. Фатєєнко Н.В. Соціально-економічні наслідки безробіття / Н.В. Фатєєнко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 8. – С. 114-117.
4. Чернявська Ю.Б. Економічні важелі механізму державного регулювання ринку праці в Україні / Ю.Б. Чернявська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 8 (75). – С. 102-106.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Вирт Ю.П., Заярна Н.М. Пути и направления государственного регулирования рынка труда в Украине в условиях экономического кризиса

Проведена оценка механизма государственного регулирования рынка труда в условиях экономического кризиса и определены основные его пути и направления. Исследовано, что на современном этапе необходимо перейти из пассивной политики, которая направлена на помощь государства из безработицы, к активной инвестиционной политике создания новых рабочих мест, их модернизации, переподготовки незанятого населения, направления на интенсивное развитие производства и внедрение инноваций.

Ключевые слова: государственное регулирование, рынок труда, экономический кризис, занятость, безработица.

Virt Yu.P., Zayarna N.M. Ways and directions of government control of labour-market in Ukraine in the conditions of economic crisis

The estimation of mechanism of government control of labour-market Ukraine is conducted in the conditions of economic crisis and basic ways and directions of his forming are certain. Investigational, that on the modern stage it is necessary to pass from a passive policy which is directed for help of the state from unemployment, to the active investment policy of creation of new workplaces, their modernization, retraining of unoccupied population, sending to intensive development of production and introduction of innovations.

Keywords: government control, labour-market, economic crisis, employment, unemployment.